

УДК 1:316.4

*О.Г. Данильян д-р філософ. наук, професор,
О.П. Дзьобань д-р філософ. наук, професор
Національний університет «Юридична
академія України імені Ярослава Мудрого»,
м. Харків*

ДОСВІД ФОРМУВАННЯ Й УДОСКОНАЛЕННЯ ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН (НА ПРИКЛАДІ ФРН)

Формування політичних систем в країнах Західної Європи відбувалося протягом тривалого історичного періоду; такий процес продовжується і сьогодні. Це пов'язано насамперед з тим, що хоча західноєвропейські політичні системи є переважно стабільними й ефективними, уряди країн докладають постійних зусиль з метою їх удосконалення. Причому в останні десятиліття спостерігається особливо напружене пристосування політичних структур європейських держав, їх економіки та правових інститутів до швидкозмінних умов сучасного світу. Зазначимо, що кожна європейська країна разом із загальними закономірностями розвитку має свій власний шлях. Ось чому аналіз еволюції політичних систем провідних західноєвропейських держав, що створили високоефективну економіку, розвинену правову систему й громадянське суспільство, є нагальною необхід-

ністю для країн, які в найближчому майбутньому ставлять за мету членство в ЄС.

Для даного дослідження найбільшу актуальність має вивчення досвіду вдосконалення політичних систем провідних європейських держав, які за певними параметрами (територія, населення, релігія, культура та інші цивілізаційні характеристики) схожі з Україною. На думку політологів, до таких країн належать насамперед Великобританія, Франція й ФРН [Див.: 1; 4].

Розглянемо досвід формування й удосконалення однієї з найскладніших у світі політичної системи Німеччини як парламентської федеральної республіки. Ця складна специфічна система взаємовідносин різних органів влади й органів управління на федеральному й земельному рівнях становить собою чітку конструкцію, що дозволяє їй ухвалювати політичні рішення, які враховують як федеральні, так і місцеві інтереси.

Специфіку політичної системи Німеччини важко опанувати, якщо не брати до уваги доволі складний шлях створення єдиної німецької державності. Як істотний чинник варто відзначити також роз'єднаність країни протягом її політичної історії, особливо в період наполеонівських воєн. За наслідками останніх рішень Віденського конгресу 1815 р. було встановлено Німецький союз з 39 держав під гегемонією австрійських Габсбургів [2, с. 290]. Його суб'єкти мали різні форми державного устрою: одні члени Союзу залишалися абсолютними монархіями, інші на той час заснували станово-дорадчі органи – ландтаги, які пізніше перетворилися на парламенти. У Союзу не було ані виконавчих органів, ані скарбниці, ані збройних сил. Його мета полягала в забезпеченні інтеграції територій виключно через єдину господарсько-адміністративну систему. При цьому політична автономія суб'єктів Союзу визначила федеральний принцип функціонування цієї системи.

На початку 1850 р. Пруссія приймає Конституційну хартію, яка за всіма основоположними статтями уподібнювалася до Конституції Франції 1791 р. Насамперед це стосувалося демократичних прав і свобод громадян Пруссії, виконавчої й законодавчої влади, незалеж-

ності суддів. Проте, на відміну від Франції, Пруссія обрала еkleктичну політичну модель, з'єднавши монархію з лібералізмом. Двадцять років по тому, у 1871 р., Бісмарк повторив подібну еkleктику при створенні Конституції об'єднаної Німеччини. Він переніс принципи політичних свобод і гарантій пруської Конституції в нову – загальнонімецьку, узаконивши федеральний принцип побудови імперії й використавши положення французької Конституції про президента республіки й про відновлення звання імператора [9, с. 277]. Отже, перша загальнонімецька Конституція визначила Німеччину як союз територій з президентством пруського короля, який одержав титул німецького імператора.

Німецький імператор мав статус верховного головнокомандуючого збройними силами, одноосібно призначав і зміщував імперського канцлера. Останній, у свою чергу, володів обширними повноваженнями, підкорявся тільки імператорові й був незалежним від обох палат парламенту. Рейхсканцлер був водночас главою імперського уряду, головою Бундесрату й міністром-президентом Пруссії. Члени найвищого органу виконавчої влади, крім канцлера, мали статус не міністрів, а статс-секретарів, підлеглих тільки кан-

цлерові. Вісім статс-секретарів Другого рейху склали не уряд, а рейхсканцелярію. Імператор і канцлер були не вправі керувати країною без парламенту, нижня палата якого – Рейхстаг – обиралася на підставі загального виборчого права і працювала у відкритих засіданнях [9, с. 278].

Переважну роль у парламенті відігравала не нижня, а верхня палата – Бундесрат, члени якої призначалися монархами суб'єктів федерації. Бундесрат володів законодавчою ініціативою, був постійним діючим органом і працював у режимах закритих засідань. Він брав участь у призначенні членів Імперського суду, визначав розміри внесків до загальнонімецької скарбниці, а в разі конфліктів між суб'єктами федерації виконував функції арбітра.

Низка відмінних рис політичної системи Німеччини (надмірно широкі повноваження виконавчої влади в особі імператора й канцлера, відсутність їх відповідальності перед будь-якими конституційними інституціями імперії, зміщення законодавчої й виконавчої влади на рівень Бундесрата і збереження в єдиній Німеччині станового нерівноправ'я низки соціальних груп) дозволяє вважати Другу Німецьку імперію державою з обмеженою демократією. Хоча слід відзначити й прогресивні

новації, введені в цій країні, до яких належать узаконене таємне голосування на виборах, введення загального виборчого права, яке в подальшому сприяло розвитку багатопартійності в державі [3, с. 114].

У 80-ті роки XIX ст. формується партійна система Німеччини. До найвпливовіших партій того часу можна віднести партію консерваторів, фундамент якої склали крупні землевласники і фінансово-промислова олігархія. Її члени брали участь у формуванні імперського уряду Бісмарка. Інша впливова партія цього періоду – націонал-ліберали – теж була опорою уряду і складалася з крупної й середньої буржуазії. Крім названих були сформовані й інші партії, проте відносно невеликі за чисельністю. Але поступово в німецькому політичному житті зростає роль соціал-демократичної партії, яка завоювала симпатії значної частини суспільства, в результаті чого вона стає провідною опозиційною парламентською силою. Дедалі зростаючий політичний вплив соціал-демократів примусив керівництво Німеччини обрати оригінальний шлях політичного розвитку, що отримав назву «інтервенціоналізм» («політично регульований капіталізм»), що означало відхід від крайнощів соціалізму й капіталізму. Для

проведення такого політичного курсу керівництву держави були необхідні політична воля, економічна стабільність і громадянський консенсус [5, с. 15].

Участь Німеччини в першій світовій війні припинила процес політичної еволюції. Первинні успіхи в ній до кінця 1917 р. поступово звелися нанівець: стала військова катастрофа, яка згодом завершилася революцією і проголошенням республіки, що, однак, не нормалізувало політичного становища в країні. На тлі краху економіки проголошена демократія залишалася теоретичною схемою. У 1919 р. було прийнято Веймарську конституцію, яка з'єднала ліберальну демократію й авторитарне президентське правління [9, с. 281], закріпила систему поділу влади напівпрезидентського зразка і проголосила Німеччину республікою. Главою виконавчого органу залишався рейхсканцлер, збройні сили носили назву «Рейхсвер», а німці – «мешканці рейху». Дванадцять років існування республіки становить собою смугу внутрішньополітичних криз та економічного занепаду. Учень М.Хайдеггера І.Фест пише: «Так чи інакше, але відчуття, ніби республіка нав'язана німецькому народу обманом і примусом і є чимось абсолютно чужим йому, закріпилося і взагалі, і в цілому вже не мінялося» [7, с. 145].

До кінця 20-х років ХХ ст. стало остаточно зрозуміло, що політична конструкція німецької демократії виявилася недостатньо стабільною. Позиції парламенту були слабкими, численність партій призвела до виникнення нестабільної парламентської більшості й занадто частой зміни урядів. Цим скористалася націонал-соціалістська робітничка партія (НСРПН), яка швидко пристосувалася до умов політичної боротьби у Веймарській республіці, активно використовуючи об'єктивні й суб'єктивні чинники кризової ситуації.

У 1933 р. до влади в Німеччині приходять НСРПН на чолі з А.Гітлером, яка трансформувє Веймарську республіку в тоталітарну державу – Третій рейх. Виникла політична система, що ґрунтувалася на ідеологічних догмах нацизму, які передбачали створення расово-етнічної держави, формування тоталітарного режиму влади й корпоративної системи організації суспільства. Для досягнення своєї мети нацисти вдавалися до різноманітних засобів і методів, серед яких: а) ліквідація ліберальної парламентської системи; б) встановлення ціннісного примату націоналізму й расизму; в) імператив національної держави; г) посилення ролі армії в житті суспільства; д) визнання й зміцнення приват-

ної власності (перш за все дрібної й середньої); е) ліквідація боротьби класів шляхом національної і трудової консолідації і ін.

Практична сторона реалізації програмних вимог нацистів базувалася на реформах, проведених протягом 1933-1935 рр., цілі яких – (а) зміна законодавчої влади, (б) нова адміністративна структуризація рейху, (в) реорганізація системи управління економікою, (г) її централізація й нацифікація, (д) кардинальні зміни в судовій системі.

Реформа правової системи призвела до того, що галузі права, (насамперед державне, адміністративне і кримінальне), змінили конфігурацію своїх понять, категорій і норм. Їх підґрунтя складали такі етичні імперативи, як єдність і воля нації, відданість фюреру, необхідність систематичного фізичного насильства над самоправною волею людини на благо моральної сили держави. У результаті реформування судова система набула наступного вигляду: Гітлер одержав статус «верховний суддя німецького народу»; компетенція Верховного імперського суду була обмежена функціями Сенату з кримінальних справ [9, с. 285, 286].

Зміни, що відбулися в політичній організації німецького суспільства й держави супроводжувалися структурними пере-

твореннями в економіці, мобілізацією й переозброєнням армії. Зовнішньополітичні доктрини рейху реалізовувалися силовими методами, які призвели до світової війни 1939-1945 рр. Після поразки фашистської Німеччини її територію було поділено між державами-переможцями на 4 зони окупації – радянську, американську, британську і французьку.

Восени 1949 р. на території Східної Німеччини (радянська зона) проголошено Німецьку Демократичну Республіку, а на території Західної Німеччини створено Федеративну Республіку Німеччини. У радянській зоні окупації спочатку було утворено 5 нових земель, які в 1952 р. ліквідували й замінили на 14 округів, що стали адміністративними одиницями централізованої держави. Після об'єднання Німеччини за рішенням Народної палати від 22 липня 1990 р. були відтворені колишні землі Східної Німеччини [2, с. 290].

Сьогодні державний устрій ФРН ґрунтується на 5-ти принципах. Німеччина є демократичною, правовою, соціальною й федеральною державою. Демократична організація орієнтується насамперед на свободу індивіда, а вже потім на однакові свободи для всіх. Демократія також виявляється й реалізується в законодавчій, виконавчій і судовій владі.

Законодавчий процес у ФРН є прерогативою Бундестагу, Бундесрату, уряду, тобто федерального канцлера, федеральних міністрів і федерального президента. Бундестаг – найвищий орган, який представляє німецький народ і має вирішальне значення в законодавчому процесі. Його депутати обираються населенням строком на 4 роки. У Бундестазі можуть бути представлені партії, що набрали на виборах не менше 5% голосів виборців за партійними списками. Його президент офіційно вважається другою вищою посадовою особою в державі [11].

Бундестаг, як нижня палата парламенту ФРН, шляхом ухвалення законів установлює завдання й повноваження для всіх інших державних органів. При цьому виконуються 2 найважливіші принципи: а) парламент не може взяти на себе всі повноваження виконавчої влади і б) кожен депутат є представником народу, проте, не повинен одержувати вказівок і доручень у вигляді наказів виборців, тобто депутатський мандат не є імперативним.

Бундесрат (Рада федерації) не є другою палатою парламенту. Він формується з депутатів, яких призначають зі свого складу уряди федеральних земель, кожна з яких залежно від чисельності населення делегує до даного органу

від 3-х до 6-ти своїх представників. Прийняті Бундестагом законопроекти, що вимагають внесення змін до конституції Німеччини і стосуються взаємовідносин між федерацією й землями, а також ті, що стосуються інтересів федеральних земель, для вступу в силу мають бути схвалені представництвом останніх – Бундесратом [12, р. 206].

Федеральний принцип побудови держави вплинув і на структуру виконавчої влади – вона є «двоглавою». Глава держави – федеральний президент, який обирається спеціально створеними федеральними зборами на 5-річний строк, причому він може бути обраний не більше ніж двічі. Саме федеральний президент формально вносить до парламенту кандидатуру канцлера і приводить його до присяги. Він вправі розпустити парламент, якщо кандидатура канцлера не буде затверджена, хоча в реальному житті цього ще жодного разу не траплялось. Президент також призначає і звільняє міністрів, але тільки за поданням канцлера. Реальної влади президент Німеччини не має, а лише виконує представницькі й церемоніальні функції. Право помилування засуджених злочинців є його прерогативою. Він стоїть над партіями і їх актуальними політичними інтересами. Незважаючи на все-таки обмежені

функції, кожна з політичних партій ФРН вважає великим успіхом, якщо федерального президента обрано з її лав [11].

Уряд є найвищим федеральним колегіальним органом, рівним за рангом Бундестагу. Виконуючи завдання політичного керівництва державою, він становить собою другий складник виконавчої влади. Очолює уряд федеральний канцлер, який обирається на 4-річний строк абсолютною більшістю Бундестагу. За конституцією ФРН він визначає основні положення політики держави, несе відповідальність за їх реалізацію, формує кабінет міністрів. Основний закон країни передбачає право канцлера ухвалювати основоположні рішення з низки питань внутрішньої й зовнішньої політики. Федеральні міністри очолюють відповідні міністерства, при яких можуть створюватися спеціалізовані федеральні відомства. Специфіка функціонування виконавчої влади у ФРН полягає в тому, що федеральні міністерства проводять у життя урядову політику, як правило, не самостійно на всіх рівнях держструктури, а лише через аналогічні органи місцевого самоврядування. Винятки становлять міністерства закордонних справ, оборони, деякі підрозділи міністерств фінансів, транспорту, внутрішніх справ.

Федеральний державний устрій має забезпечувати формування і єдність федерації загальної єдиної держави, водночас зберігаючи федеральні землі в усьому їх розмаїтті й соціокультурній самобутності. Разом із класичним поділом державної влади в централізованій державі на виконавчу, законодавчу й судову (горизонтальний поділ) у цій федеральній державі відбувається також її вертикальний поділ на владу федерального рівня і владу суб'єктів федерації.

ФРН складається з 16 земель, кожна з яких має свою конституцію й парламент – ландтаг. Вони не є суверенними суб'єктами федерації й не мають права на відділення. Будучи відносно самостійними, ці землі автономно визначають структуру своїх органів виконавчої влади. Як правило, очолюють їх обрані парламентом прем'єр-міністри земель, які самостійно формують земельні уряди. У межах своєї компетенції останні формально повністю незалежні від уряду ФРН. У питаннях, що стосуються відання федерації, на них покладено виконання відповідних загальнодержавних законів.

Федеральні землі поділяються на общини, яким гарантується право комунального самоврядування. Проте державний устрій ФРН є не три-, а дворівне-

вим і складається із земельного й федерального рівнів. Муніципальні органи влади й управління підлеглі земельним урядам і вирішують питання, віднесені до самих земель. Так, місцева влада відповідає за містобудування, будівництво й ремонт шкіл, театрів, музеїв, лікарень, спортивних споруд, державних плавальних басейнів, електропостачання, подачу води й природного газу, стан каналізаційних систем, будівництво місцевих доріг. Вона також надає соціальну допомогу. Державні органи здійснюють державний нагляд за діяльністю комун (общин, їх союзів). Як правило, цей процес обмежується перевіркою законності, відповідності рішень комуні нормі права й виконання нею своїх завдань щодо громадян. У цьому й полягає принцип виконавчого федералізму.

Фінансове становище земель значно варіюється, оскільки змінюються їх економічна структура й темпи розвитку. Економічно й фінансово сильніші землі (на зразок Баден-Вюртемберга, Баварії й Гессена) мають у своєму розпорядженні значні фінансові ресурси, тоді як більш слабкі (особливо східнонімецькі) таких ресурсів не мають. Цю нерівність пом'якшує регіональний розподіл загальних податків, для чого було встановлено загальнодержавний режим го-

ризонтальної бюджетної стабілізації. Але, незважаючи на таку систему фінансового вирівнювання можливостей, деякі землі залишаються слабкими. Вони одержують додаткові субсидії на федеральному рівні, щоб вийти принаймні на 95% від середньо-земельного рівня податкоспроможності. Крім того, федеральний уряд надає таким землям певні гранти, щоб допомагати їм сплатити витрати, пов'язані з тягарем процесу возз'єднання Німеччини [9, с. 304].

Необхідно зазначити, що політичні реформи у Східній Німеччині після возз'єднання діють паралельно з чинниками економічного перетворення. Оскільки демократія й ринкове господарство – це взаємзумовлені частини цілого, створення будь-якої форми й будь-якого її виду сприяє розвитку економіки. Водночас реальність показує, що процес політичної й економічної трансформації в землях Східної Німеччини відбувається досить складно. Трирівневість цього процесу – політична реформа, макроекономічна стабілізація, створення мікроекономічного фундаменту – часто зберігалася не повністю. Специфіка процесу трансформації в нових землях ФРН полягала у стрімкому впровадженні норм демократії й одночасно таких макроекономічних умов, як валюта, банківська

система, управління фінансами тощо. Проте ринок не можна створити указом та й пристосування населення до нових умов життя вимагає значного часу й заміни усталених стереотипів поведінки на нові. Нав'язування ж нових політичної й економічної систем, навіть якщо це робиться з якнайкращими намірами, спонукає суспільство до опору й неприйняття, тим паче, що приватизація в ринковому дусі за умов гарантованої зайнятості і примусових інвестицій неможлива. Проблеми перехідного періоду для східних земель ФРН залишаються гострими й до сьогодні. Висока собівартість виробленої продукції, як і раніше, позбавляє східнонімецькі підприємства конкурентоспроможності на світовому ринку, тому на даній стадії процесу трансформації їм потрібна суттєва допомога держави [6, с. 135-137].

Зазначене є непростим завданням, оскільки соціально-економічна система ФРН переживає в даний час серйозну кризу. Обговорюється навіть питання про зменшення повноважень верхньої палати парламенту (Бундесрата), а також про поділ федеральних земель на повністю рівноправні та обмежено рівноправні залежно від їх економічних успіхів. Один з провідних фахівців ФРН з конституційного права, професор

берлінського університету ім. Гумбольдта У.Баттіс, підкреслює, що реформа політичної системи Німеччини давно назріла й, напевно, буде здійснена незалежно від того, хто саме формуватиме уряд [10]. На вимогу земель-донорів – Баварії, Баден-Вюртемберга, Гессена й Північної Рейн-Вестфалії – буде суттєво скорочено компетенцію субсидійованих земель, передовсім на сході країни. І хоча фактично це означає докорінний перегляд принципів німецького федералізму, іншого виходу не існує. Адже сьогодні багаті землі Німеччини, економіка яких може зрівнятися навіть з економікою окремих країн Євросоюзу, не можуть бути задоволені тим, що їх прибуток іде на постійне й малоефективне субсидювання відстаючих регіонів.

Інша реформа, яку доведеться провадити будь-якому уряду ФРН, – це скорочення участі держави в соціальній сфері. У рамках цієї реформи повинно відбутися повне скасування всіх податкових пільг соціально незахищеним категоріям населення, зменшення обсягу гарантій безробітним, збільшення ставок оподаткування. Сучасна Німеччина, яка все більше відчуває себе частиною єдиної Європи, зобов'язана внести корективи до своїх соціальних програм,

що неминуче спричинить зміну вектора розвитку політичних сил у суспільстві.

Наступний важливий напрям реформування політичної системи ФРН – це оптимізація роботи органів місцевого самоврядування. За фашистського режиму в цій країні виборне місцеве управління, як і багато інших демократичних інститутів, взагалі було ліквідовано. Розгром фашизму, що викликав зростання авторитету і впливу демократичних сил, обумовив прогресивні зміни в країні у статусі муніципальних органів.

У 70–80-х роках ХХ ст. у ФРН були здійснені реформи місцевого управління, які намітили загальний курс на модернізацію державного апарату з метою пристосування його до умов науково-технічної революції. Ним були усунуті (хоча й не повністю) архаїзми в організації місцевого управління. Відбулося скорочення асигнувань центральній владі на потреби місцевих органів, пов'язані з утриманням різних соціальних служб. Органи місцевого самоврядування з їх апаратом стали однією з провідних ланок державної влади, а їх діяльність в економічних і соціальних сферах мала вагоме значення для населення. При цьому необхідно відзначити, що бюрократичні засади в організації муніципальних органів вияв-

ляються не так різко, як в інших ланках державного апарату. Усі ці якості роблять виборне місцеве управління однією з важливих засад демократії.

Закінчуючи аналіз проблем формування й удосконалення політичної системи ФРН, можемо зробити деякі висновки. По-перше, під удосконаленням політичної системи, або її модернізацією, на даний час розуміється зростання здатності політичної системи адаптуватися до нових зразків соціальних цілей і створювати нові види інститутів, що забезпечують розвиток соціальної системи. По-друге, вивчивши шляхи еволюції політичних систем розвинених країн Європи, можемо констатувати, що всі вони, з одного боку, є ліберально-демократичними, а з другого – мають чимало відмінностей. Разом із тим, породжені схожими соціально-економічними умовами, релігійними й культурними традиціями, вони забезпечують ефективний розвиток економіки, а також становлять собою один з найвищих у світі ступенів прав і свобод для своїх громадян. По-третє, шлях, пройдений розвиненими західноєвропейськими країнами (зокрема ФРН) у процесі вдосконалення своїх політичних систем, є безцінним досвідом для держав, що перебувають на етапі переходу від тоталітаризму до демократії.

Список літератури: 1. *Вайнштейн Г.* Посткоммунистическое развитие глазами западной политологии // *Мировая экономика и международные отношения*. – 1997. – № 8. – С. 139-148. 2. *Германия* // *Новейший энциклопедический словарь / Е.А.Варшавская* (ред.). – М.: ООО «Изд-во АСТ», «Изд-во Астрель», ООО «Транзиткнига», 2004. – 1424 с. 3. *Изензея И., Кирхгоф П.* Государственное право Германии. – Т. 1. – М.: Юрид. лит., 1962. – 311 с. 4. *Мертес М.* Немецкие вопросы – европейские ответы. – М.: Моск. шк. полит. исследований, 2002. – 336 с. 5. *Мизес Л.* Лібералізм у класичній традиції. Лібералізм. Антологія. – К.: Смолоскип, 2002. – С. 3-18. 6. *Оппенлендер К.Х.* Процесс трансформации в новых землях ФРГ // *Мировая экономика и международные отношения*. – 1998. – № 7. – С. 135-140. 7. *Политическая биография Гитлера* [Электрон. ресурс]. – Режим доступа: <http://www.liveinternet.ru/users/2097185/post61037216/>. 8. *Салман А.М.* Современная демократия: очерки становления. – М.: Ad Marginem, 1997. – 448 с. 9. *Сравнительная политика. Основные политические системы современного мира* / Под общ. ред. *В.С.Бакирова, Н.И.Сазонова*. – Харьков: Харьк. нац. ун-т, 2005. – 592 с. 10. *Сумленный С.* Политическая система Германии: накануне радикального передела [Электрон. ресурс]. – Режим доступа: <http://www.expert.ru/printissues/expert/2005/36/>. 11. *Шаталин В.* Как устроена Германия: политическая система [Электрон. ресурс]. – Режим доступа: <http://www.dw-world.de/dw/article/0,2144>. 11. *Alien C.S.* «Germany». In *Comparative Politics at the crossroads*. – Toronto, 1996. – 206 p.

ОПЫТ ФОРМИРОВАНИЯ И УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ПОЛИТИЧЕСКИХ СИСТЕМ ЕВРОПЕЙСКИХ СТРАН (НА ПРИМЕРЕ ФРГ)

Данильян О.Г., Дзевань А.П.

Проанализирован опыт усовершенствования политической системы ФРГ, которая за определенными ключевыми характеристиками сходная с Украиной. Проанализирован исторический опыт создания единой немецкой государственности, который является чрезвычайно важным для стран, находящихся на этапе перехода от тоталитаризма к демократии.

Ключевые слова: политическая система, государственное устройство, исполнительная власть, местное самоуправление.

EXPERIENCE OF FORMING AND IMPROVEMENT POLITICAL SYSTEMS OF THE EUROPEAN COUNTRIES (ON AN EXAMPLE OF FRG)

Danilyan O.G., Dzeban A.P.

Experience of improvement of the political system of FRG which after certain key descriptions alike with Ukraine is analyzed. Historical experience of creation of the single German state system, which is extraordinarily important for countries being in the transitional state from totalitarianism to democracy, is analyzed.

Key words: political system, state system, executive power, local self-management.

Надійшла до редакції 03.02.2011 р.